

Oktatók az online oktatásban: sokk vagy inspiráció?

Educators in online education: shock or inspiration?

NEUMANNÉ VIRÁG ILDIKÓ

PhD, tanszékvezető egyetemi docens, Pannon Egyetem, virag.ildiko@gtk.uni-pannon.hu

SASNÉ GRÓSZ ANNAMÁRIA

PhD, egyetemi docens, Pannon Egyetem, sasne-grosz.annamaria@gtk.uni-pannon.hu

Absztrakt

A 2020 tavaszán szinte egyik napról a másikra kötelezővé tett online (digitális) oktatás rendkívüli kihívások elé állította a magyar felsőoktatást. Számos tanulmány vizsgálta, milyen hatást gyakorolt ez a hallgatókra, hogyan élték meg a váltást, azonban az oktatói oldallal már kevésbé foglalkoztak a kutatások.

Karunkon online kérdőív segítségével 2020-ban és 2021-ben is vizsgáltuk oktatóink véleményét az online oktatásra való átállással kapcsolatos tapasztalataikról, amit összekötöttünk egy értékészlet vizsgálattal. A két terület kombinálásával az volt a célunk, hogy megvizsgáljuk nem csak azt, a közvetlen kérdésekre adott válaszaikban milyen véleményt fogalmaznak meg oktatóink az online oktatásról, hanem azt is, ezt mennyire támasztja alá a személyes értékészletükre vonatkozó eredmény.

Összességében pozitív eredményeket találtunk, válaszadóink még több féléves tapasztalatok után is pozitívan állnak a változásokhoz, személyiségjegyeik alapján továbbra is nyitottak az újabb lehetőségek kipróbálására, sőt, aktívan kívánják alakítani az oktatási környezetet.

Kulcsszavak: oktatói elégedettség, online oktatás, Schwartz-értékteszt

Abstract

The online (digital) education, which was made compulsory almost overnight in the spring of 2020, posed extraordinary challenges for Hungarian higher education. Several studies have examined the impact this has had on students, how they have experienced this shift, but the faculty side has been less concerned with research.

With the help of an online questionnaire, we surveyed the opinions of our teachers at our faculty in 2020 and 2021 about their experiences with the transition to online education, which we linked to their value-set. By combining the two areas, we aimed to examine not only how our educators express their views on online education in their answers to direct questions, but also how well this is supported by the results for their personal set of values.

Overall, we found positive results, our respondents are positive about the changes even after several months of experience, they are still open to trying new opportunities based on their personality traits, and even want to actively shape the educational environment.

Keywords: educators' satisfaction, online teaching, Schwartz –value test

1. Bevezetés

A technológiai feltételek és eszközrendszer, valamint a hallgatói összetétel és elvárások változásának eredményeként a 21. század felsőoktatási területen dolgozó oktatói számíthatnak rá, hogy karrierjüknek egy adott pontján felmerül a kérés: vegyék fontolóra oktatásuk részben vagy teljes egészében online, digitális formára való átalakítását. 2020 tavaszán mégis sok oktatót derült égből villámcsapásként ért a pandémiás helyzet miatti, kötelezően előírt, online oktatásra tanításra való átállás. Az azóta eltelt valamivel több, mint egy évben megedzöttünk, sokat tanultunk, és rájöttünk arra is, az online oktatás nem egyenlő egy digitális tartalom létrehozásával és megosztásával; ennél jóval nagyobb kihívással állunk szemben. Annak ellenére, hogy a hirtelen átállás sok más iparág mellett a felsőoktatást is sokkolta szerte a világon, az egyetemek meglátták a lehetőséget is a mindennapi gyakorlatuk újragondolására is (SIM – COWLING, 2021; REISBERG, 2021).

Online oktatás alatt a web-alapú tréningeket, e-learning megoldásokat, Internet-alapú oktatást, virtuális oktatási környezetet szoktak érteni (URDAN – WEGGEN, 2000). Összehasonlító tanulmányukban DABBAGH és BANNAN-RITLAND (2005) megvizsgálták a hagyományos és online tanulási környezet eltéréseit, és megállapították, hogy a hagyományos tanulási környezet (1) helyhez és az oktató, hallgató jelenlétéhez kötődik, (2) valós időben kerül bemutatásra, (3) az oktató gyakorolja a kontrollt felette, (4) lineáris oktatási megoldást alkalmaz. Ehhez képest az online oktatási környezet aszinkron kommunikációt és valós idejű információkat alkalmaz, kötetlenebb és dinamikusabb. Emellett sokféle pedagógia gyakorlatra ad lehetőséget, és aktív, hallgató központú pedagógiai megoldásokkal jellemezhető (BAKER, 2003; BROWNE, 2005).

Vajon az oktatóink is meglátták ezeket a lehetőségeket az online átállás során, és támogató szellemben küzdenek meg az átállás jelentette kihívásokkal, vagy inkább csak plusz teherként élik meg a jelenlegi helyzet okozta kényszerváltozásokat és elutasítják az online formájú oktatást a későbbiekben?

2. Szakirodalmi összefoglaló

A hagyományos kurzusok átültetése online környezetbe gyakran kezdődik azzal a feltételezéssel, hogy az oktatás megtervezése, az értékelés módja és minden egyéb jellemző, ami a tradicionális tantermekben működik, változatlan formában alkalmazható az online oktatás során is. Amikor az oktatók rájönnek, hogy ez a két környezet egymástól teljesen eltér, frusztráltak lesznek, és felismerik, hogy szükségük van az online oktatáshoz nélkülözhetetlen készségeik, képességeik továbbfejlesztésére (FRANKLIN – BLANKSON, 2001). Az átalakítás sikeréhez a képességek fejlesztése mellett időre is szükség van, amíg a korábban alkalmazott oktatási módszerek és tananyagok helyett az online térben jól alkalmazható megoldásokat dolgoz ki az oktató, valamint a szükséges technikai háttér kezelését is el kell sajátítaniuk (NKONGE – GUELDENZOPH, 2006). Számos intézményben találkozhattunk már korábban is az online oktatási lehetőségek alkalmazásával, mégis a felsőoktatásban dolgozó munkavállalók jelentős része nem gondolkodott a hagyományos kurzusok online formára történő átültetéséről. Sok esetben ennek oka éppen az átálláshoz szükséges támogatások és tréningek hiánya volt (KEENGWE et al., 2009). NELSON és THOMPSON (2005) kutatásukban azt állapították meg, a munkaterhelés, ösztönző rendszer, az adminisztratív támogatás megléte vagy hiánya, a költségek, a kurzus minősége, a hallgatókkal való kapcsolat, eszközökkel való felszereltség mellett az intézményi vezetőség elkötelezettsége is gátló illetve támogató szerepet játszhat a digitális oktatáshoz való hozzáállás kialakulásában. Korábbi tanulmányok megállapították továbbá, hogy online formában nehezebb tanítani, és a tananyag online oktatásban való átadása munkaigényesebb, mint a hagyományos formában, mivel több

időt vesz igénybe a beadott anyagok értékelése és a kérdések megválaszolása (WEGMANN – MCCAULEY, 2008). BROGDEN és COUROS (2004), és LORENZETTI (2004) kérdőíves kutatásaik alapján állítják, az új technológiák elsajátításához és az online kurzusok kialakításához szükséges idő- és erőfeszítés-igény szintén frusztrációt okozhat az oktatóknál. MATSOM (2006) ezt kiegészíti azzal, hogy újabb gátló tényezőként említi az oktatók attól való félelmét, hogy az online kurzus több előzetes tervezést igényel, mint hagyományos megfelelője.

Kétségtelen, hogy egy online oktatói szerepkörben több feladat is megjelenik. A hagyományostól eltérő pedagógia módszereket ismerő oktatói szerep mellett a közösségi szerepben feladatunk a megfelelő közösségi környezet kialakítása; a kurzus menedzsereként az oktatás menetrendjéért, a célok és szabályok meghatározásáért és döntéshozatalért vagyunk felelősek; a technikai szerepben pedig az alkalmazott platformok használatára való képességet és ezek hallgatókkal való elsajátítását is be kell töltenünk (KEENGWEE – KING, 2010). PALLOFF és PRATT (2001) meg is állapította, nem mindenki alkalmas online környezetben való oktatásra, valamint azt is, nem várható el az oktatóktól, hogy intuitív módon tisztában legyenek az online kurzus tervezésének és a tudás ilyen formában történő átadásának mikéntjével.

Összegezve az eddigi, szakirodalomban ismertetett gondolatokat és eredményeket, egyértelmű: az online oktatásnak szükséges, de nem elégséges feltétele a technológiához való hozzáférés; legalább ilyen lényeges az oktatók hozzáállása, ismereteik és képességeik az online pedagógia kidolgozásával és alkalmazásával kapcsolatban. A társadalomban az oktatók egy különösen fontos csoportot képviselnek, szem előtt tartva a fiatalok generációira gyakorolt hatásukat és a hallgatókkal folytatott folyamatos interakcióikat. Az oktatók gyakran példaképekké válnak diákjaik számára, befolyásolják fejlődésüket, és segítenek nemcsak a hallgatók tudásának, hanem értékeinek felépítésében is. E folyamat során a tanárok saját meggyőződéseiket és értékeiket is átadhatják a hallgatóknak. Az általuk követett értékek nagymértékben magyarázhatják a munkához való hozzáállásukat, a szakmai fejlődésüket, a hallgatók iránti nyitottságukat és elérni kívánt céljaikat. Oktatóink magatartását nem közvetlen kérdésekkel, hanem a Schwartz-féle értékvizsgálattal mértük fel.

2.1. Az alapvető emberi értékek tartalmának és felépítésének elmélete Schwartz modell szerint

A leggyakrabban idézett modell Shalom Schwartz Alapvető Emberi Értékek Elmélete (The Theory of Basic Human Values, TBHV, 1992; SCHWARTZ et al., 2012), amely az egyik leggyakrabban használt, validált és tesztelt elmélet a viselkedéskutatás területén. A modell nem csak az értékek egymástól való elhelyezkedését szemlélteti, de a köztük lévő távolságokat is. Schwartz elemezte az értékek működési mechanizmusát és felvázolta az értékkepzet megjelenésétől az egyén cselekvéséig vezető utat (LUKSANDER et al., 2010). A Schwartz-féle értéktesztet a magyar társadalom vizsgálataiban is sikerrel alkalmazták (LUKSANDER et al., 2010; FÜSTÖS, 2011; HANKISS, 1977). CSEPELI az európai identitás kialakításának feltételét az egységes európai politikai szocializáció kérdéseit, a magyar és az európai fiatalok értékkezelési kategóriáit vizsgálja, azonosítja Schwartz modell segítségével. (CSEPELI, 2019)

Schwartz értékeken elérendő célokat ért, amelyek a cselekvések irányító elveiként hatnak, és minden kultúrában megjelennek. A személyes értékek vizsgálatához 21 kérdésből álló Schwartz értéktesztet, kérdéssort használja, amellyel a 21 alapérték preferencia-sorrendjét vizsgálja. Az értéktesztet az Európai Társadalomtudományi Elemzésekben (ESS)¹ is alkalmazzák. Az értékeknek csoportképző szerepe van, egy adott csoport által fontosnak tartott érték lehatárol másoktól, és egyben egy összetartozást is jelent.

---

¹ Az ESS (European Social Survey) egy nemzetközi összehasonlító vizsgálat, amelynek célja az európai társadalmak monitoring kutatása szociológiai és politikatudományi szempontok szerint.

2.2. Portrait Values Questionnaire (PVQ) kidolgozása

A különböző típusú alanyok személyes értékeinek mérése a PVQ (Portrait Values Questionnaire) alapján végezhető, amelyet Shalom Schwartz izraeli pszichológus dolgozott ki. (SCHWARTZ, 2003; SCHWARTZ et al., 1999; SCHWARTZ et al., 2001).

Azzal, hogy úgy mutatja be az embereket, hogy mi fontos számukra – milyen céljaik vannak, milyen óhajokat kergetnek -, a *verbális portrék* felfedik a válaszadó értékeit, anélkül, hogy nyíltan leírnák. (SCHWARTZ, 2003) Minden egyes portrénál a válaszadók válaszolnak: „Mennyire egyezik meg veled ez a személy?”. A hat lehetőség közül egyet jelölnek meg: teljesen olyan, mint én; olyan, mint én; egy kissé olyan, mint én; nagyon kicsit olyan, mint én; nem olyan, mint én; egyáltalán nem olyan, mint én. Így a válaszadók személyiség értékei következtethetőek abból, hogy melyik alanyt tartják magukhoz hasonlóknak. A válaszadókat arra kérték, hogy inkább hasonlítsák össze a képet önmagukkal, mint magukat a portréhoz. A saját magunkkal való összehasonlítás a figyelmet csak a többi ábrázolt szempontra hívja fel. Tehát a hasonlósági ítélet valószínűleg ezekre is összpontosít érték-relevancia szempontból. A verbális portrék mindenkit szembesítenek azzal, hogy mi a fontos számára. Így rögzítik a személy értékeit anélkül, hogy kifejezetten azonosítanák az értékeket, mint vizsgálati témát.

A tanulmányok az elméletet 82 országban tesztelt minták százaiból származó adatokkal értékelték az egész világon. A minták magukban foglalják a nagyon különböző földrajzi, kulturális, nyelvi, vallási, életkori, nemi és foglalkozási csoportokat, reprezentatív nemzeti mintákkal (BILSKY et al., 2011; DAVIDOV et al., 2008; SCHWARTZ, 2006).

Schwartz szerint az értékek motivációs célokat képviselnek: a motivációs cél jellege, azaz sajátos tartalmi vonatkozása lehetővé teszi, hogy az értékeket megkülönböztessük egymástól. Minden olyan értéket, amely egy közös, átfogó célt képvisel, egy „értéktípusba” be tudunk sorolni. Schwartz azokat az értékeket tekinti „alapértékeknek”, amelyek az emberi létezés általános alapvető szükségleteit fejezik ki (alapvető biológiai szükségletek, társadalmi interakció és valamilyen csoporthoz való tartozás) tudatosan törekvő célként. (SCHWARTZ, 2003).

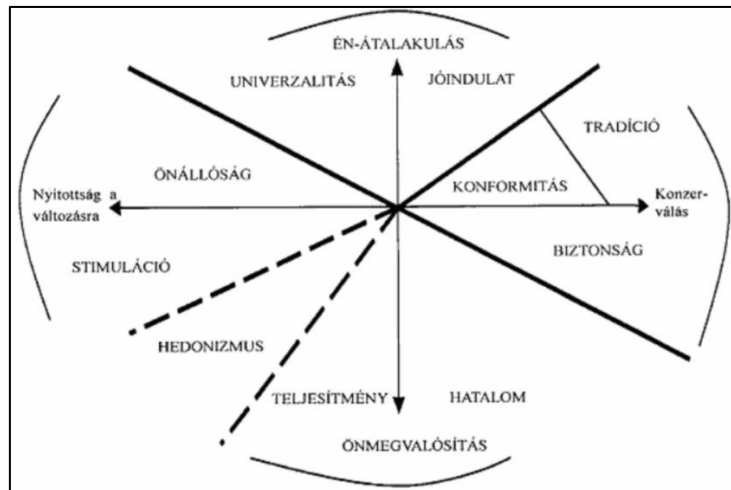
Az ilyen alapértékek listáját Schwartz tíz csoportban foglalja össze, amelyeket a mögöttük húzódó motivációs célok alapján különböztet meg. Ezt a tíz csoportot olyan értéktípusként írja le, amelyek együttesen képezik az illető értékrendjét.

- *Önállóság*: önálló gondolkodás és cselekvés, alkotás, felfedezés, új alkotása
- *Stimuláció*: motiváció, izgalom, újdonság, kihívás az életben
- *Hedonizmus*: öröm, kedvtelés
- *Teljesítmény*: a társadalmi standardoknak megfelelő siker, megfelelés az elvárásoknak
- *Hatalom*: Hatalom gyakorlása, emberek és erőforrások felett, tekintély, társadalmi státusz és presztízs, emberek és erőforrások feletti kontroll
- *Biztonság*: harmónia, az állam és a kapcsolatok stabilitása intézményi szinten és a magánéletben is.
- *Konformitás*: tartózkodás az olyan viselkedéstől, mely mások számára sértő vagy ártalmas lehet, megsértheti a társadalmi normákat és elvárásokat; alkalmazkodás, szabálykövetés.
- *Tradíció*: a tradicionális kultúrához, illetve valláshoz köthető eszmék, hagyományok szokások elfogadása, ápolása és tisztelete
- *Jóindulat*: biztosítani és növelni mások jólétét, gondoskodás
- *Univerzalizmus*: megértés, megbecsülés, tolerancia, a társadalom jólétének biztosítása, a környezet védelme

A tíz motivációs alapvető érték meghatározása mellett az értékek közötti dinamikus kapcsolatok is feltárhatók, és az értékek szerkezetének figyelembevétele fontos szerepet játszik abban, hogy megjósoljuk és megértsük az értékek, attitűdök, vélemények, viselkedés és

társadalmi tapasztalatok kapcsolatát. A modell így egy olyan *kör alakú* formulát vesz alapul, ahol az emberi értékek a motivációk alapján vannak elrendezve (lásd 1. ábra). (SCHWARTZ et al., 2012). A modell előre jelzi, hogy a szomszédos értékek nagyobb valószínűséggel hasonló fontosságúak, mint a merőleges értékek, amelyek kevésbé hasonló fontosságúak, mint a szemben lévő értékek. A tízféle érték típus egy összefüggő vonalat alkot, amelyet Schwartz tipikusan egy kör alakban ábrázol. Ebben az érték típusok körformájában az összeférhetetlen értékek egymással szemben állnak, az egymást kiegészítő, hasonló célokat támogató értékek pedig egymáshoz közel találhatóak.

1. ábra
A Schwartz-féle értékmodell

Forrás: SCHWARTZ (2003:142, idézi: ALBERT, 2013:5)

Az általános értéként meghatározott tíz alapértéket két egymásra merőleges tengely mentén négy további csoportba osztották. Az egyik dimenzióban a független gondolkozást és cselekvést, valamint a változatos lehetőségeket hangsúlyozza az engedelmes önkorlátozással, fenntartással, a biztonság megőrzésével és a hagyományos tevékenységekkel. A másik dimenzió az önmegvalósítást (egoizmus, teljesítmény, hatalom) az én-átalakítással (altruizmus, univerzalitás és jóindulat) állítja szembe (önmegvalósítástól az önmeghaladásig) (SCHWARTZ, 2005). Itt olyan értékeket hangsúlyoz, mint a mások elfogadása egyenrangú személyként és a másikkal szembeni jóakarattal, azokat az értékeket pedig szembe állítja, amelyek a saját sikerre és önérvényesülésére törekszenek mások kárára. A modell segítségével az értékek egymáshoz való viszonya is vizsgálható.

3. A kutatás módszertana

Az előzetes forráskutatást követően primer kutatást végeztünk. Kvalitatív kutatásként 2020 júniusában kiscsoportos interjúkat készítettünk karunk vezetőivel, oktatóival és adminisztratív munkakörben dolgozóival annak felmérésére, milyen változásokat hozott munkájukban és életükben az online oktatásra való áttérés. A szakirodalmak és az interjúkban elhangzottak alapján kvantitatív kutatásunkhoz kérdőívet állítottunk össze, melyet a LimeSurvey kérdőívszerkesztő platformon rögzítettünk. A kérdéseket négy csoportba soroltuk (*alkalmazott oktatási gyakorlat, tapasztalatok, személyes jellemzők, demográfiai adatok*). Jelen tanulmányban a minta demográfiai jellemzői mellett – terjedelmi okokból – csak a személyes jellemzőket és azok online oktatásra vonatkozó értelmezését mutatjuk be. A személyes jellemzők vizsgálatára Schwartz PVQ tesztjét alkalmaztuk.

A kérdőívet a kari minőségbiztosítási bizottság tagjai tesztelték, javaslataik alapján alakítottuk ki a végleges változatot. A kérdőívet e-mail formájában küldtük ki a Gazdaságtudományi Kar valamennyi munkavállalójának, 2020 júliusában és 2021 januárjában, a kitöltésre mindkét alkalommal egy hetet biztosítottunk. Célunk a teljes körű lekérdezés volt.

3.1. A minta általános jellemzői

A vizsgált karon jelenleg 94 főállású munkavállaló dolgozik. A kérdőívet 2020-ban a sokaság 40%-a, 2021-ben 38%-a töltötte ki értékelhető módon. Annak ellenére, hogy a minta kicsinek mondható, vizsgálatunk szempontjából úgy gondoljuk, képviseli a kar munkavállalóinak véleményét. A kvantitatív típusú elemzéseinket az SPSS Statistics 21.0 és a Microsoft Excel 2013 program segítségével végeztük el. Az 1. táblázat a minta főbb demográfiai jellemzőit mutatja be.

1. táblázat
A minta általános jellemzői (%)

		2020	2021
Nem	Férfi	28,9	28,9
	Nő	71,1	71,1
Korcsoport	35 év alatt	7,9	26,3
	35-45 év	50,0	47,4
	46-55 év	18,4	7,9
	56-65 év	18,4	15,8
	65 év felett	5,3	2,6
Beosztás	Egyetemi tanár	13,2	8,3
	Egyetemi docens	52,6	41,7
	Adjunktus	18,4	16,7
	Mesteroktató	10,5	8,3
	PhD hallgató	5,3	11,1
	Oraadó	0	13,9

Forrás: saját szerkesztés

3.2. A kutatás feltevései

A szakirodalmi kutatás alapján az alábbi feltevéseket fogalmaztuk meg. Feltételezéseinkben az oktatók online oktatáshoz való általános hozzáállását és személyiségi jellemzőit állítottuk a középpontba.

- A 2020. júniusi felmérésben a kar oktatóinak általános hozzáállása pozitív, támogató jellegű az online oktatásra vonatkozóan, ami kifejeződik személyes értékeikben is.
- 2021. januárjára az oktatók hozzáállása a megszerzett tapasztalatoknak köszönhetően kevésbé támogató jellegű az online oktatásra vonatkozóan, ez visszatükröződik a nyitottsághoz, biztonsághoz, hagyományokhoz kapcsolódó értékeikben.
- Az oktatók Schwartz-féle értékteszt kérdési segítségével mért személyiségjegyei megfelelnek a tanári hivatáshoz kapcsolódóan elvárt értékhierarchiának: az önátadás értéke az oktatói értékészlet tetején helyezkedik el, függetlenül az online oktatással kapcsolatos tapasztalataiktól.

4. Eredmények

A személyes értékek vizsgálatához 21 kérdésből álló Schwartz értékteszt, kérdéssor adott válaszok átlagos értékei láthatóak a 2. táblázatban a 2020-as és 2021-es évre vonatkozóan (2. táblázat). A teszt során a megkérdezetteknek arról nyilatkoztak, hogy az adott érték mennyire hasonlít saját magukra (1. teljesen hasonlít rám; 6. egyáltalán nem hasonlít rám). Piros színnel emeltük ki azokat a sorokat, ahol az átlagolt értékek 4,5 felett helyezkedtek el és jellemzőek a mintában megkérdezettekre.

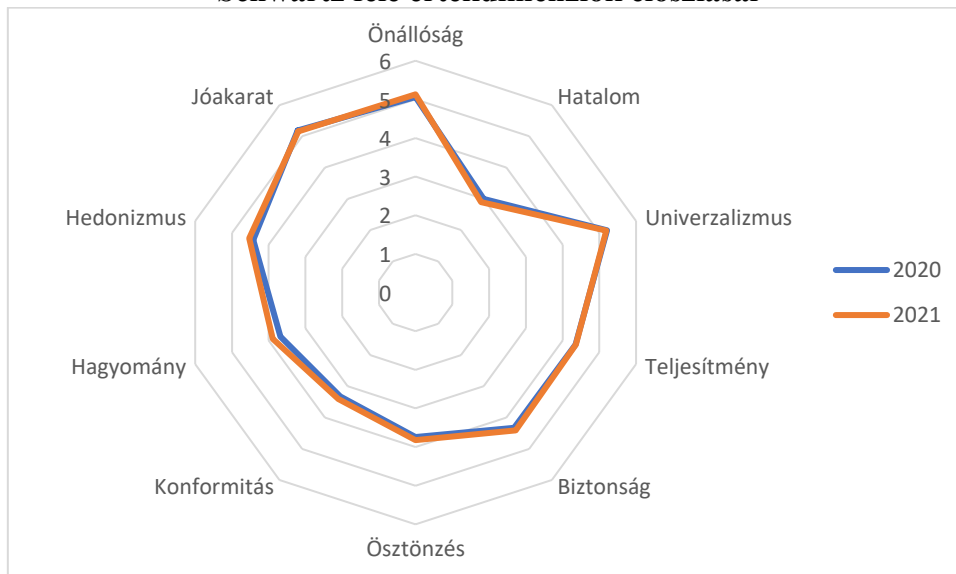
2. táblázat
PVQ elemekre adott válaszok átlagértékei

PVQ elem	2020 Átlag	2020 Szórás	2021 Átlag	2021 Szórás
1. Fontos számomra, hogy új dolgokat találjak ki, hogy kreatív legyek.	5,15	1,226	5,11	1,134
2. Fontos számomra, hogy gazdag legyek.	2,46	1,354	2,53	1,202
3. Fontosnak tartom, hogy minden ember egyforma bánásmódban részesüljön.	5,26	0,938	4,68	1,107
4. Fontos számomra, hogy megmutassam a képességeimet.	4,56	1,188	4,68	1,317
5. Fontos számomra, hogy biztonságos körülmények között éljek.	4,92	1,109	5,00	1,040
6. Szeretek a meglepetéseket, és szeretek mindig új dolgokat csinálni.	4,10	1,429	4,26	1,519
7. Azt gondolom, hogy az embereknek azt kell csinálniuk, amit mások mondanak nekik.	2,79	1,128	2,79	1,143
8. Fontos számomra, hogy meghallgassam azokat, akik másféle véleményen vannak, mint én.	4,92	1,178	5,13	1,095
9. Fontos számomra, hogy szerény és visszafogott legyek.	3,36	1,386	3,76	1,304
10. Fontos számomra, hogy jól érzem magam.	4,18	1,121	4,34	1,192
11. Fontos számomra, hogy saját magam döntsek arról, hogy mit csináljak.	4,97	0,986	5,16	0,945
12. Nagyon fontos számomra, hogy segítsek a körülöttem élő embereknek.	5,21	1,005	5,04	0,928
13. Fontos számomra, hogy nagyon sikeres legyek.	4,13	1,260	4,03	1,174
14. Fontos számomra, hogy a kormány biztosítsa biztonságomat mindenféle fenyegetéssel szemben.	3,74	1,482	3,82	1,557
15. Keresem a kalandokat és szeretek kockázatot vállalni.	3,38	1,369	3,37	1,303
16. Fontos számomra, hogy mindig megfelelően viselkedjem.	3,85	1,348	4,03	1,262
17. Fontos számomra, hogy tiszteljek másokat.	3,51	1,167	3,26	1,131
18. Fontos számomra, hogy becsületes legyek a barátaimhoz.	5,18	0,970	5,26	0,828
19. Komoly meggyőződésem, hogy az embereknek óvniuk kell környezetüket.	5,44	0,788	5,18	0,982
20. A hagyományok fontosak számomra.	4,00	1,670	4,03	1,585
21. Minden lehetőséget megragadok, hogy jól érzem magam.	4,64	1,013	4,71	1,088

Forrás: kérdőív eredményeiből készült számítások

A 21-es értékteszt válaszai alapján állítottuk össze a tízes dimenziót, ahol a jóakarát, az önállóságot és az univerzalizmust magasabb értékkel, de egyformán szerepel a biztonság, a konformitás, a teljesítmény, a hedonizmus, az ösztönzés, a hagyomány és a hatalom értékek mellett. A két évet összehasonlítva nem történt nagy változás a válaszokban, az oktatók hozzáállásában.

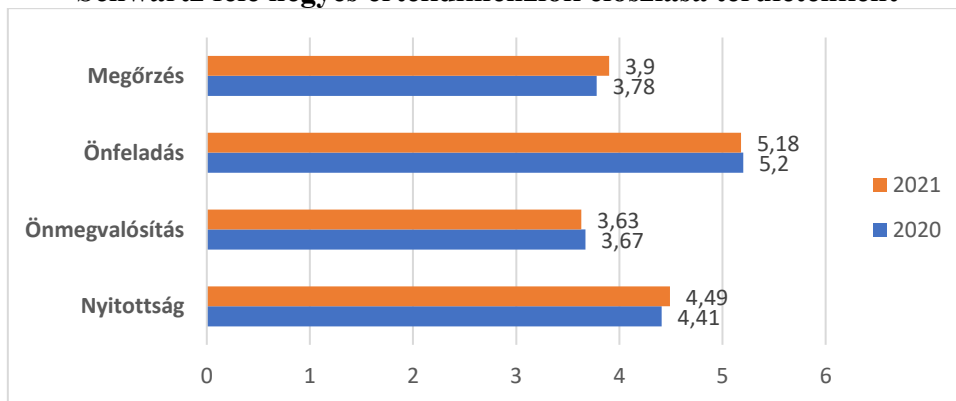
2. ábra
Schwartz féle értékdimenziók eloszlásai

Forrás: kérdőív alapján saját szerkesztés

A továbbiakban létrehoztuk a négyes értékészletet. Fontos, hogy az önátadás értéke erősebb, mint az önérvényesítés értékészlete. A kérdőív eredményei alapján a válaszadók a közösségi értékeket magasabbra értékelik, mint a saját önmegvalósítást, egyéni érdekeket, ez a hozzáállás a vizsgált két időszakban minimálisan módosult (3. ábra).

3. ábra
Schwartz féle négyes értékdimenziók eloszlása területenként

Forrás: kérdőív alapján saját szerkesztés

Az oktatási tapasztalat feltehetően elősegíti a szellemi nyitottságot, a rugalmasságot, és szélesíti az alapvető szemléletünket, növeli a nyitottságot a nem megszokott ötletekkel és tevékenységekkel kapcsolatban. Kapcsolatot kerestünk az online oktatásra való átállás, az ismeretátadás és a hibrid oktatás különböző kérdései és a Schwartz féle modell alapján számított értékdimenziók között. Az elemzést keresztábrák segítségével, asszociációs kapcsolat vizsgálatával végeztük (a zárójelben szereplő Cramer V értékek közül az első 2021-re, a második 2020-ra vonatkozik). Közepesenél erősebb kapcsolatot mértünk az online oktatás okozta terhelés megnövekedésének érzete és az önátadás (altruizmus) dimenzió (Cramer's $V=0,719$ és $0,72$) és a nyitottság dimenzió (Cramer's $V=0,748$ és $0,785$) valamint az önmegvalósítás dimenzió között (Cramer's $V=0,582$ és $0,651$).

A megnövekedett terhelés érzete egyébként közepesnél erősebb kapcsolatot mutatott az ösztönzés (Cramer's $V=0,552$ és $0,548$) és az univerzalizmus (Cramer's $V=0,551$ és $0,544$) és nyitottság (Cramer's $V=0,738$ és $0,748$) között mindkét évben.

Közepesen erős kapcsolat mutatható ki továbbá a munkában tapasztalt átállás okozta nehézségek és a konformitás (Cramer's $V=0,496$ és $0,554$), biztonság (Cramer's $V=0,518$ és $0,554$) között. Az ismeret-és tudásátadás (2021-es kérdés) tekintetében pedig szorosabb kapcsolatot mértünk a hatalom dimenzióval (Cramer's $V=0,648$), a nyitottsággal (Cramer's $V=0,648$) és az önátadás dimenzióval (Cramer's $V=0,746$).

Azok az oktatók, akik korábban oktattak már elektronikus távoktatási formában (ezt csak 2020-ban kérdeztük), a nyitottság értékdimenzióval (Cramer's $V=0,646$) és az önmegvalósítás dimenzióval mutattak szorosabb kapcsolatot (Cramer's $V=0,685$).

5. Következtetések

A szakmaválasztás motivációjának különböző fajtái különböző módon kapcsolódnak a tíz alapértékhez. Az oktatói hivatásra vállalkozók a hallgatókkal való munka és a társadalom javításának vágya által vezérelt emberek, akik más emberek jóléte felé orientált értékekkel rendelkeznek. A kérdőívet kitöltő oktatók törődnek a közvetlen környezetükhöz tartozó emberek jólétével; emellett nagyra értékelik az emberiség és a természet jólétét, valamint saját fejlődési autonómiájukat és kreativitásukat. A személyes biztonságérzetet és a biztonságos és stabil társadalomban való életet mérsékelten fontosnak tartják, valamint a változatos tapasztalatszerzést, az élet élvezetét és a személyes sikerek elérését is. Kevésbé fontosnak értékelték a visszafogottságot, az indulatok gátlását, az önfegyelmet, valamint az ország kultúrájából és vallásából eredő szokások és eszmék követését. Az értékpreferenciák vizsgálatánál a mintánkban az egyetemi oktató számára az önállóság értéke az egyik legfontosabb, ugyanakkor az újdonságkeresés és a kockázatvállalás nem hangsúlyos, a hatalom a leginkább elutasított érték a körükben. A tanári hivatás célját és a mindennapi tevékenységük tartalmát szem előtt tartva az oktatók az önátadás, önmeghaladás (altruizmus) értékek kifejezetten erőteljesen prioritizáltak a vizsgált oktatók körében, az önmegvalósítást pedig a hierarchia aljára teszik.

6. Összefoglalás

A felsőoktatás azonnali kötelező digitális átállása váratlanul tört ránk az előző év tavaszán, majd 2020 őszén újabb váltásra kényszerültünk. Ezek a változások hirtelen nagy terheket róttak a felsőoktatásban dolgozókra, elsősorban az oktatókra. Jogosan merül fel a kérdés, milyenek látták ők a megváltozott munkakörülményeket, és az azóta eltelt idő tapasztalatai hogyan változtatták meg értékészletüket? Első feltételezésünk szerint 2020 tavaszán oktatóink meglátták a lehetőséget az online oktatásban, és tapasztalat híján nem látták problémásnak az átállást. Ez a feltevésünk beigazolódott. Bár megnövekedett terhelésről tanúskodnak a válaszaik, de személyes értékeikben kiemelkedő helyen szerepel jóakarát, az univerzalizmus, a nyitottság és az önfeladás, vagyis hajlandók további erőfeszítéseket tenni a hallgatóknak legjobb megoldások kialakításában és alkalmazásában. Azt vártuk, egy újabb félév, és a hibrid oktatás nehézségei után ez jelentősen meg fog változni, oktatóink elutasítóbbak lesznek. Ezzel szemben válaszaik azt mutatják, nyitottságuk növekedett, önfeladási készségük pedig gyakorlatilag nem változott, ami a támogató szellem meglétét mutatja továbbra is. Személyes értékeiket vizsgálva pedig kiderült, minden adottságuk megvan rá, hogy tanárként továbbra is támogató szellemben fogadják az elkövetkező évek várható oktatási, oktatásmódszertani változásait.

7. Irodalomjegyzék

- Albert J. (2013): Érték, környezet, környezeti tudatosság. In: Beszteri Béla: A felfedező tudomány. 1-14, Széchenyi István Egyetem, Győr.
- Baker, A. (2003): Faculty development for teaching online: Educational and technological issues. *The Journal of Continuing Education in Nursing*, 34(6) 273-278.
- Bilsky W. – Janik M. – Schwartz S. H. (2011): The structural organization of human values- Evidence from three rounds of the European Social Survey (ESS). *Journal of Cross-Cultural Psychology*. 2011;42(5):759-776. doi:10.1177/0022022110362757
- Brogden, L.M. – Couros, A. (2002): Contemplating the virtual campus: Pedagogical and administrative considerations. *The Delta Kappa Gamma Bulletin*, 68(3), 22-30.
- Browne, E. (2005): Structural and pedagogic change in further and higher education: A case study approach. *Journal of Further and Higher Education*, 29(1), 49-59.
- Csepeli Gy. (2019) :A vén Európa ifjúsága, *Educatio*, 28 (1), pp. 34–41 doi: 10.1556/2063.28.2019.1.3
- Dabbagh, N. – Bannan-Ritland, B. (2005): *Online learning: Concepts, strategies and application*. New Jersey, NJ: Upper Saddle River
- Davidov, E. – Schmidt, P. – Schwartz, S. H. (2008): Bringing values back in: The adequacy of the European Social Survey to measure values in 20 Countries, *Public Opinion Quarterly*, 72(3), Fall 2008, 420–445, doi: 10.1093/poq/nfn035
- Franklin, T. – Blankson, J. (2001): Together and alone: The instructional, technical, and psychological outcomes of faculty building online courses. In C. Crawford et al. (Eds.), *Proceedings of Society for Information Technology and Teacher Education International Conference 2001* (pp. 659-664). Chesapeake, VA: AACE.
- Füstös, L. (2011): Európa értékrendszere: Magyarország értéktere – Európa értéktere. In: Füstös László – Guba László (szerk.): *A változó értékrendszer 2011/1*. Budapest: MTA PTI – MTA SZKI
- Hankiss E. (1977): *Érték és társadalom. Tanulmányok az értékpszichológia világából*, Budapest, Magvető Kiadó
- Keengwe, J. – Kidd, T. T. (2010): Towards best practices in online learning and teaching in higher education, *MERLOT Journal of Online Learning and Teaching*, 6(2) 533-541.
- Keengwe, J. – Kidd, T. T. – Kyei-Blankson, L. (2009): Faculty and technology: Implications for faculty training and technology leadership. *Journal of Science Education and Technology*. 18 (1), 23-28.
- Lorenzetti, J. P. (2004): Changing faculty perceptions of online workload. *Distance Education Report*, 8(20), 1-6.
- Luksander, A. – Mike, K. – Csizs, A. (2010): *Maguk urai – a magyar vállalkozó lelkiállománya - A magyarországi kisvállalkozók értékvilágának néhány jellemzője* TM 67. sz. műhelytanulmány BCE Vállalatgazdaságtan Intézet Versenyképesség Kutató Központ
- Matsom, Y. (2006): A model of a decision making planning strategy for the development of online courses for teacher education program. In C. Crawford et al. (Eds.), *Proceedings of Society for Information Technology and Teacher Education International Conference 2006* 1274-1278. Chesapeake, VA: AACE
- Nelson, S. J. – Thompson, G. W. (2005): Barriers perceived by administrators and faculty regarding the use of distance education technologies in pre-service programs for secondary agricultural education teachers. *Journal of Agricultural Education*, 46(4), 36-48.
- Nkonge, B. – Geuldenzolph, L. (2006): Best practices in online education: Implications for policy and practice. *Business Education Digest*, 15, 42-53.
- Palloff, R. – Pratt, K. (2001): *Lessons from the cyberspace classroom: The realities of online teaching*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.

- Reisberg, L. (2021): It wasn't all bad: evaluating the shift online in Latin America, URL: <https://www.timeshighereducation.com/opinion/it-wasnt-all-bad-evaluating-shift-online-latin-america> Letöltés: 2021. március 24.
- Schwartz, S. H. (2003). A proposal for measuring value orientations across nations. In Questionnaire development report of the European Social Survey (chap. 7). URL: https://www.europeansocialsurvey.org/docs/methodology/core_ess_questionnaire/ESS_core_questionnaire_human_values.pdf
- Schwartz, S. H. (2003): Univerzálák az értékek tartalmában és struktúrájában. Elméleti előrelépések és empirikus próbák húsz országban. In: Váriné Szilágyi Ibolya (szerk.): Az értékek az életben és a retorikában. Akadémiai Kiadó, Budapest, 105-154.
- Schwartz, S. H. (2006): Value orientations: Measurement, antecedents and consequences across nations. In R. Jowell, C. Roberts, R. Fitzgerald, & G. Eva (szerk.): Measuring attitudes cross-nationally - lessons from the European Social Survey. London: Sage
- Schwartz, S. H. – Bardi A.: (2001): Value hierarchies across cultures: Taking a similarities perspective. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 32.(3): 268-290.
- Schwartz, S. H. (2005): Basic human values: Theory, methods and application. URL: <http://dpms.csd.auth.gr/emplak/Schwartzpaper.pdf>
- Schwartz, S. H. (2012): An overview of the Schwartz Theory of Basic Values. *Online Readings in Psychology and Culture*, 2(1). <https://doi.org/10.9707/2307-0919>
- Sim, K. N. – Cowling, M. (2021): Ensemble efforts can, and should, replace the lone lecturer; URL: <https://www.timeshighereducation.com/opinion/ensemble-efforts-can-and-should-replace-lone-lecturer>, Letöltés. 2021. március 23.
- Urdu, T. A. – Weggen, C. C. (2000): Corporate e-learning: Exploring a new frontier. WR Hambrecht Co.
- Wegmann, S. – McCauley, J. (2008): Shouting through the fingertips: Computer-mediated discourse in an asynchronous environment. In K. McFerrin et al. (Eds.), *Proceedings of Society for Information Technology and Teacher Education International Conference 2008*, 805-808. Chesapeake, VA: AACE